

W serii artykułów pokazujemy najnowsze osiągnięcia architektoniczne Rafała Barycza i Pawła Saramowicza, tegorocznych Laureatów Top Buildera. Prace Barycza i Saramowicza są wyrazem zdecydowanej wizji kształtu współczesnej polskiej architektury, która w ich rozumieniu musi być awangardowa i hipernowoczesna, a przy tym odrębna, nie naśladowcza, lecz czerpiąca z własnej historii i tradycji. Dlatego zawsze przyciągają wielką uwagę publiczności.

DUCH PRZY BŁONIACH W KRAKOWIE

dr arch. Rafał Barycz
dr arch. Paweł Saramowicz

z cyklu: BARYCZ & SARAMOWICZ.

Najnowsze dzieła architektoniczne

Gmach zaprojektowany w Biurze Architektonicznym Barycza i Saramowicza stanie w wyjątkowym miejscu, przy Błoniach Krakowskich, konstytuując zachodni kraniec wybitnego założenia przestrzennego, jakim jest Aleja Marszałka Ferdynanda Focha w Krakowie.

Błonia w Krakowie

Błonia Krakowskie, jako zielona nieurządzona łąka w sercu miasta, stanowią z racji swej lokalizacji i rozmiarów ewenement w skali europejskiej. Jest to licząca 48 ha powierzchnia zielona murawa pomiędzy wytyczonymi w 1905 r. według projektu Józefa Czajkowskiego, Władysława Ekielskiego, Tadeusza Stryjeńskiego, Ludwika Wojtyczko i Kazimierza Wyczyńskiego dzisiejszymi Alejami Marszałka Ferdynanda Focha i 3 Maja, a także ulicą Piastowską. W roku 2000 zostały wpisane do rejestru zabytków.

Historia Błoni Krakowskich sięga roku 1162. Wówczas to Jaksa z Miechowa podarował Klasztorowi Norbertanek łąkę między Zwierzyniec a Łobzowem. W 1254 roku biskup Jan Prandota witał tu poselstwo z Asyżu, przekazujące bullę kanonizacyjną Stanisława ze Szczepanowa. Sto lat później, w roku 1366, siostry Norbertanki, zawierając umowę z magistratem, zamieniły ziemię na kamienicę przy ulicy Floriańskiej. W 1809 r., kiedy Kraków został włączony do Księstwa Warszawskiego, Błonia były miejscem defilady wojskowej z okazji imienin Napoleona. Stąd w 1910 r. wystartował pierwszy samolot w Krakowie. Za sterami aeroplanu firmy „Bleriot” siedział austriacki pilot inż. Hieronimus. W 1906 przy Błoniach zaczęły powstawać pierwsze krakowskie kluby sportowe, zarazem jedno z najstarszych w Polsce: Cracovia, Wisła i Juvenia Kraków¹.

Błonia są miejscem wypoczynku, zabaw, a także sportów. Wielokrotnie w dziejach były miejscem ważnych w życiu Narodu wydarzeń.

W 250. rocznicę Wiktorii Wiedeńskiej na Błoniach Krakowskich odbyła się parada wojskowa, a trybuna, z której Marszałek Józef Piłsudski oglądał rewie, zlokalizowana była naprzeciw terenu inwestycji, w miejscu uwiecznionym dziś pamiątkowym głazem. „Uroczystość ku czci Sobieskiego odbyła się w piątek, 6 października 1933 roku. Skoncentrowano marszem do Krakowa dwanaście pułków kawalerii. O 10.30 rano odbył się ich przegląd na Błoniach przez dowódcę całości, gen. Orlicza Dreszera, potem ogólne śniadanie w parku Juwenia, a oficerskie w sali kasyna oficerskiego, na którym był Piłsudski. Po powrocie na Błonia i przyjeździe prezydenta Mościckiego, Marszałka Piłsudskiego, rządu i gości z metropolitą Sapiehą na czele, oraz attaché wojskowych, gen. Dreszer zdał raport Marszałkowi i rozpoczęła się defilada przed trybuną, na której stał Piłsudski z adiutantem płk. Warthą. Orkiestry pułkowe kolejno grały marsze. Pierwszy szedł 1 pułk szwoleżerów pod dowództwem ppłk dypl. Antoniego Trzaska-Durskiego, ostatni, klusem 8 pułk ułanów (dowódca ppłk K. Masztalerz), jako gospodarz Krakowa. Po paradzie Piłsudski rozmawiał z generałami i attaché wojskowymi, szczególnie z oficerem tureckim, który przybył z Wiednia”².

Wspomina autor cytowanej publikacji: „byłem wówczas członkiem rządu jako podsekretarz stanu w Ministerstwie Skarbu i brałem udział w uroczystościach krakowskich. Była to jedna z najwspanialszych uroczystości, jakie widziałem w życiu, a widziałem ich wiele. Reżyseria każdego elementu tego swego rodzaju widowiska była doprowadzona do perfekcji i wzbudzała powszechny zachwyt. Sam Piłsudski był zadowolony, że plan, przez niego wypracowany w szczegółach, udał się całkownie”³.

Parada wojskowa, o której mowa – została upamiętniona w sylwecie zewnętrznej projektowanego budynku. Mianowicie: zespół wejścia został podkreślony formalnie, poprzez wysunięcie tam gabiono-

wej okładziny elewacyjnej, pomiędzy którą szklenie fasadowe otrzyma nadruk stanowiący symbol pewnej funkcji gmachu, jaką jest prezentacja tradycji Błoi Krakowskich i historycznych wydarzeń z ich dziejów. Zostanie tu nadrukowana archiwalna fotografia przedstawiająca I Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego odbierającego paradę wojskową na trybunie zlokalizowanej idealnie naprzeciw miejsca dzisiejszej inwestycji.

Kiedy Jan Paweł II odwiedzał Polskę, w Krakowie spotykał się z wiernymi na Błoniach. Msze Święte miały miejsce: 10 czerwca 1979 r., 22 czerwca 1983 r., 10 czerwca 1987 r., 8 czerwca 1997 r., 15 czerwca 1999 r. oraz 18 sierpnia 2002 r. Notabene była to ostatnia pielgrzymka Ojca Świętego do Ojczyzny.

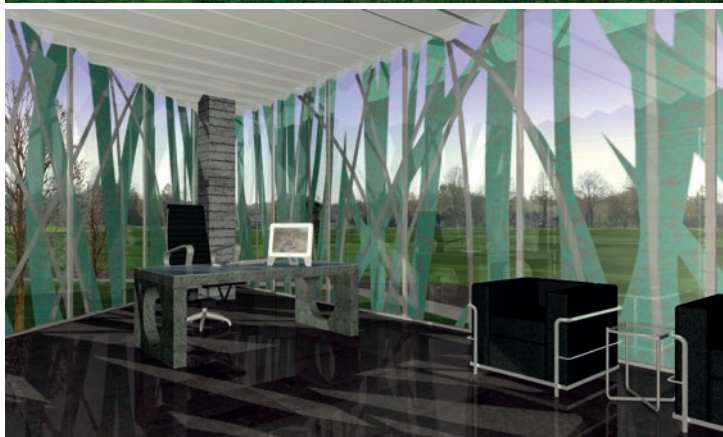
Pierzeja Błoi Krakowskich

Aleja Marszałka Ferdynanda Focha tworzy pierzeję Błoi Krakowskich. Posiada zdecydowanie czytelną linię regulacyjną zabudowy. Jest wybitnym w skali miasta założeniem przestrzennym. Zlokalizowane tam obiekty odznaczają się, w wielu wypadkach, unikatową wartością architektoniczną.

Od strony wschodniej pierzeję otwiera zaprojektowany przez Witolda Cęckiewicza hotel Cracovia. Zrealizowany został w latach 1959–65⁴. Słusznie jest uznawany za szczytowe osiągnięcie powojennej modernistycznej myśli architektonicznej. Elewacja budynku od strony Błoi przedstawia się w czytelny sposób: układ okien ciągnie się na całej długości ściany, tworząc swego rodzaju abstrakcyjną zwiolokrotnioną kompozycję. Założenie jest monumentalne w swojej prostocie⁵.

Obok w kierunku zachodnim zlokalizowany jest stadion MKS Cracovia. Historia stadionu liczy niewiele mniej lat niż historia samej Cracovii i zaczyna się w roku 1912. Teren pod budowę stadionu wydzierżawiono od zakonu Norbertanek. Projekt był dziełem Franciszka Mączyńskiego, a powstały obiekt otrzymał nazwę „Park Gier Klubu Sportowego Cracovia”. Sporą część nakładów udało się zebrać wśród społeczeństwa Krakowa. Stadion otwarto 31 marca 1912 r. meczem z Pogonią Lwów i w tym samym miejscu znajduje się do dnia dzisiejszego. Najstarszy klub w Polsce rozgrywa mecze na najstarszym polskim stadionie ligowym.

Drewniana trybuna główna znajdowała się od strony Al. Focha i widzowie, oprócz meczów, mogli oglądać wspaniały widok na Wawel. Na początku lat sześćdziesiątych ubiegłego stulecia miał miejsce pożar stadionu, w wyniku którego spłonęła zabytkowa trybuna⁶. Nowy stadion został zbudowany w latach 2009–2010 według projektu hisz-

pańskiej pracowni Estudio Lamela. Mimo że po przebudowie obiekt spełnia wymagania UEFA dla stadionów III kategorii, a trybuny mogą pomieścić 15,5 tysięcy widzów, stadion dobrze wpisuje się w sylwetkę miasta.

Patrząc dalej, w kierunku zachodnim znajduje się budynek obecnego Krakowskiego Szpitala Reumatologii i Rehabilitacji, wzniesiony w latach 1936–1939 ze składek mieszkańców Krakowa. Inicjatywa wypłynęła od Polskiego Instytutu Balneologicznego. Budynek reprezentuje architekturę modernistyczną doby dwudziestolecia międzywojennego – o bardzo spokojnej i wyważonej formie przestrzennej.

U zbiegu ulicy Kraszewskiego i Alei Marszałka Ferdynanda Focha mieści się siedziba dawnego biura projektowego Miastoprojekt. Przedsiębiorstwo zostało założone dla potrzeb budowy Nowej Huty, lecz szybko stało się jedną z czołowych polskich jednostek projektowych. Obiekt, wzniesiony w latach 50. XX wieku według projektu architekta Józefa Gołębia, odznacza się udaną architekturą skłasyzowanego modernizmu. Podobny wyraz architektoniczny wykazują

budynki dawnej Bursy Szkół Artystycznych. Nieopodal nich trwają prace przy ukończeniu Hali 100-lecia Cracovii, o intrygującej elewacji ze stali corten, wznoszonej według projektu krakowskich architektów Piotra Lewickiego i Kazimierza Łataka. Są to ostatnie budynki na zachodnim krańcu pierzei Błóń Krakowskich, która w dalszej swej części nie jest domknięta pod względem urbanistycznym. Jednym z celów budowy prezentowanego tu gmachu ekspozycyjno-biurowego jest wytworzenie właściwego zwieńczenia tej arterii.

Pierzeję Alei Marszałka Ferdynanda Focha dopełniają liczne wille powstałe w latach międzywojennych według najlepszych reguł architektonicznych tamtych czasów. Wśród nich, u zbiegu Al. Focha z ul. B. Prusa, znajduje się jednorodzinny budynek mieszkaniowy zaprojektowany w latach 60. ubiegłego stulecia przez architekta Wojciecha Pietrzyka, ongiś uznawany za czołowy przykład polskiej architektury willowej, który niestety nie zachował się w stanie oryginalnym.

Idea budynku

Teren działek inwestycyjnych położony jest w strefie ochrony sylwety widokowej miasta i Wzgórza Św. Bronisławy, w obszarze otuliny Bielańsko-Tynieckiego Parku Krajobrazowego, w strefie ochrony i rewitalizacji wartości kulturowych miasta Krakowa.

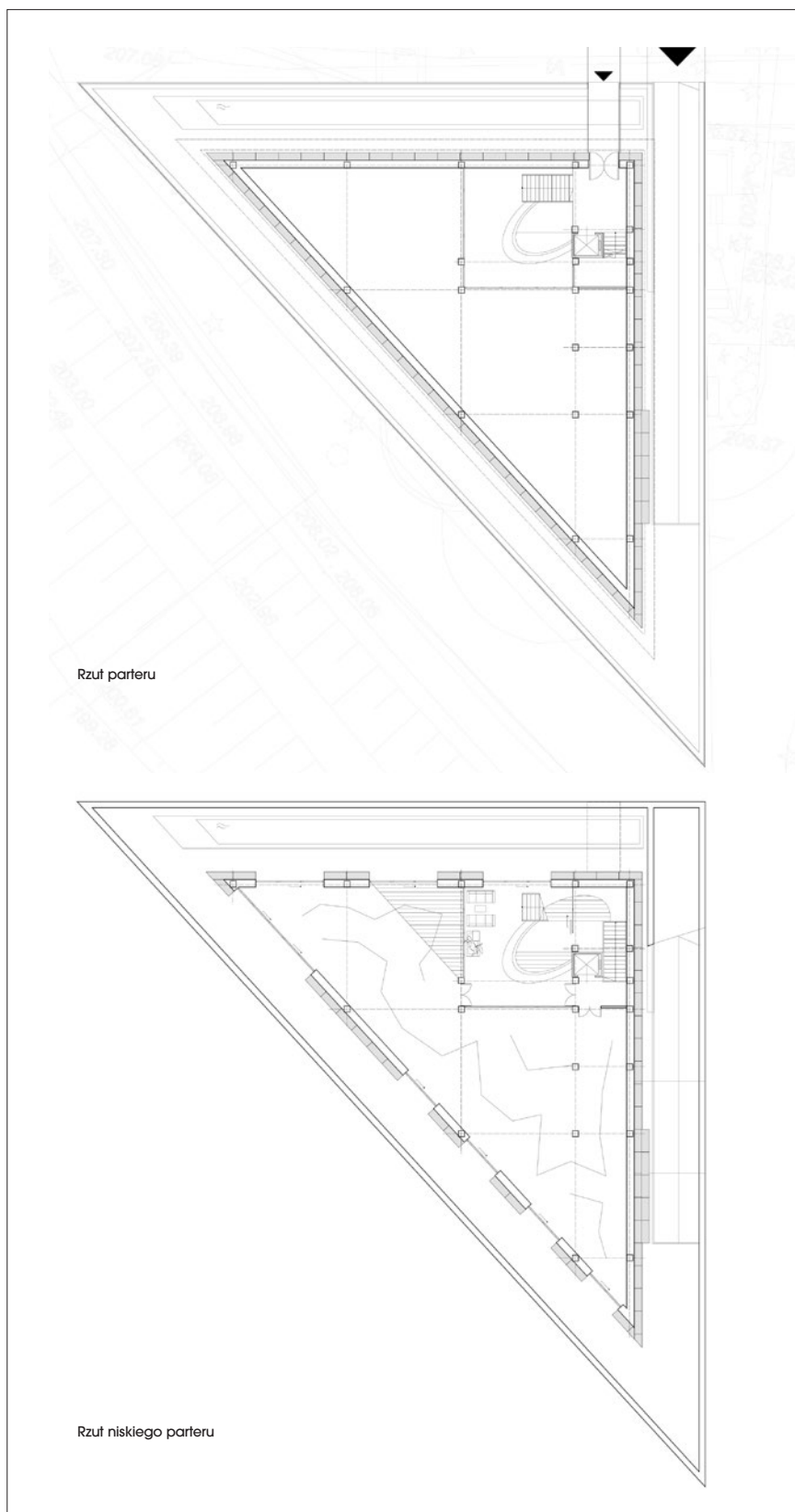
Zaprojektowany budynek ekspozycyjno-biurowy to *sui generis* „duch przy Błoniach”. Na zasadzie architektury mimetycznej wpisuje się w monumentalną zieloną przestrzeń Błóń Krakowskich, nie będąc odczytywanym jako kubatura, lecz jako forma drzewostanu, trawy, zieleni. Istotą jego wyrazu architektonicznego jest brise-soleil okalające go ze wszystkich stron. Ma formę konarów drzew, kwiatów, a może źdźbeł trawy. Dalszy plan elewacyjny tworzy szkleńnię fasadowe o eleganckim wizerunku, w którym odbijać się będzie zielone otoczenie budynku.

Forma przestrzenna budowli nie tworzy zatem elewacji w klasycznym tego słowa rozumieniu. Projektowany budynek nie jest odczytywany jako obiekt kubaturowy. Jest to gmach fizycznie istniejący – ale zarazem nieczytelny. W pewnym stopniu – nieistniejący, wpisujący się w tło krajobrazowe. Jego idea projektowa zasadza się na podniesieniu imponującej murawy Błóń Krakowskich w trzeci wymiar.

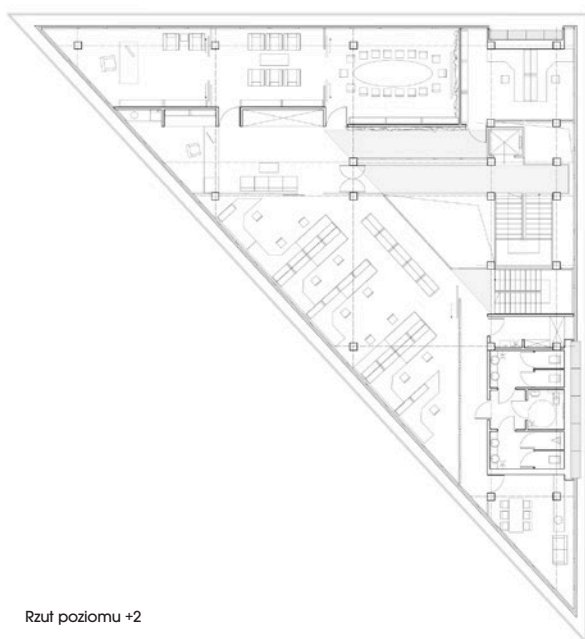
Cokół budynku, znajdujący się w niecce poniżej poziomu terenu, otrzymuje wyprawę elewacyjną z użyciem bardzo innowacyjnego materiału, jakim są kosze gabionowe z zasypem kamiennym. Semantyka użytego surowca wskazuje na związek budynku z ziemią, w czytelny sposób formułuje cokół budynku na zasadzie klasycznej kompozycji krakowskiego modernizmu; nie bez znaczenia w kontekście sąsiadującej rzeki jest fakt, że technologia gabionowa wywodzi się z hydrobudownictwa. Do obiektu, ponad otaczającym plateau, prowadzić będzie kładka pieszka, co jest odniesieniem do architektury sąsiadującego mostu drogowego na rzece Rudawie.

Funkcja

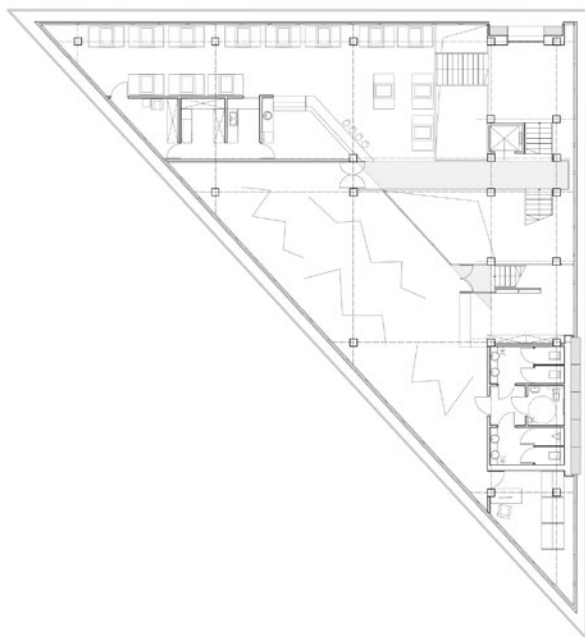
Inwestorem gmachu jest przyjaciel naszego biura architektonicznego, Rafał Sonik. To wybitny polski przedsiębiorca, filantrop, ale przede wszystkim do-

skonały sportowiec, startujący na quadach w rajdach terenowych, zwycięzca Rajdu Dakar w 2015 roku i sześciokrotny zdobywca Pucharu Świata FIM. Rafał jest zaangażowanym społecznie przedsiębiorcą biorącym udział w wielu rozmaitych obywatelskich inicjatywach. Od lat wspiera Stowarzyszenie „Siemacha”, bardzo zasłużone w pracy z młodzieżą, rokrocznie organizuje akcję „Czyste Tatry”, w ramach której tysiące wolontariuszy sprzątają nasze najpiękniejsze góry, natomiast jego inicjatywa „Nasz Kasprowy”

Rzut poziomu +2

Rzut poziomu +1

upamiętnia historię najstarszej polskiej kolejki linowej oraz integruje jej miłośników i narciarzy. Stąd, śladem społecznych i zawodowych pasji Inwestora, budynkowi nadano dychoomiczną strukturę. Znajdą się tu zarówno pomieszczenia biurowe, będące siedzibą działających głównie w sektorze komercyjnych nieruchomości spółek Inwestora, jak i spore przestrzenie ekspozycyjne, które będą miejscem wystaw, w tym związanych z historią Błonia Krakowskich, oraz innych publicznych wydarzeń.

Rzuty kondygnacji budynku zostały zaplanowane zgodnie z regułami *openspace*, na zasadzie otwartych planów i płynących przestrzeni, z wyłącznymi stałymi punktami w postaci trzonu komunikacji pionowej oraz zespołów sanitarnych. Pozwalają na wielowariantową aranżację, stosownie do różnych potrzeb użytkowych Inwestora gmachu oraz jego reflektantów.

Hall wejściowy ma uprzestrzenniony wizerunek i postać antresoli, z której można objąć wzrokiem przestrzeń stałej ekspozycji. Hall zblokowany jest z trzonem komunikacji pionowej, który tworzą dźwig osobowy oraz schody o innowacyjnym wizerunku przestrzennym. Schodami po lewej stronie od wejścia głównego przenosimy się na poziom niskiego parteru, gdzie zaplanowano główną część ekspozycyjną. Najpierw urządzono tu hall główny – z szatnią, kasą biletową, kontrolą dostępu i pomieszczeniem monitoringu. Zasadniczą część kondygnacji zajmuje stała ekspozycja. Zestawy szklenia fasadowego są przesuwne, stąd zapewniono możliwość przejść na otaczające plateau w celu organizowania tam np. wystaw pod otwartym niebem, garden party etc.

Schodząc schodami dalej, przechodzi się na poziom parkingu podziemnego, gdzie zaplanowano miejsca postojowe dla samochodów, w tym przeznaczone dla osób niepełnosprawnych. Na kondygnacji tej znajdują się również pomieszczenia służące obsłudze stałej ekspozycji: magazyn eksponatów, magazyn podręczny, pokój personelu etc. Osobną część zajmują niezbędne pomieszczenia techniczne: pomieszczenie przyłączy, pomieszczenie techniczne, wentylatornia oraz kotłownia centralnego ogrzewania i centralnej ciepłej wody, jak również inne przestrzenie magazynowe oraz porządkowe.

Na I piętrze zaaranżowano ekspozycję czasową wraz z funkcjami towarzyszącymi. Komunikacja z klatki schodowej i windy odbywa się przerzuconym nad pustką niższej kondygnacji trapez wykonanym ze szkła bezpiecznego do chodzenia marki Saint-Gobain, co uprzestrzenia tę część budynku, tworząc biegnącą przez 4 kondygnacje przestrzeń lobby wejściowego. Zasadniczą część kondygnacji zajmuje ekspozycja czasowa z wyodrębnionym pomieszczeniem magazynowym do czasowego składowania i archiwizacji zbiorów. Od strony północnej sąsiaduje z nią kawiarnia z pięknym widokiem na Błonia Krakowskie oraz w kierunku Kopca Kościuszki. W linearnym ciągu umieszczono tu ponadto bar, zmywalnię, magazyn spożywczy oraz zaplecze socjalne kawiarni.

II piętro budynku zaaranżowano dla potrzeb biurowych. Trapy o szklanej nawierzchni i pustka nad niższą kondygnacją konsekwentnie kontynuują zastosowany niżej zabieg przestrzenny. Na wprost wejścia znajduje się sekretariat oraz hall z poczekalnią i garderobą. Gabinet prezesa, pomieszczenie dyrekcji i salę konferencyjną zlokalizowano w linearnym ciągu i przestrzennie połączono. Pokoje te zajmują najbardziej atrakcyjną część budynku z nietuzinkowym widokiem, a szklane przesuwne przegrody pozwalają na ich integrację stosownie do zmiennych potrzeb i okoliczności użytkowych. W głębi zaprojektowano pomieszczenie księgowości. Po przeciwnej

stronie sekretariatu ulokowano przestrzeń pracy biurowej wraz z archiwum. Urządzenie strefy biurowej zakłada użycie złożonych z żywych roślin zielonych ścian w nowatorskiej technologii Green Fortune jako zautomatyzowanej uprawy hydroponicznej. Pomieszczenia biurowe są dobrze nasłonecznione i oświetlone. Właściwy komfort pracy daje szklenie elewacyjne wysokości pełnej kondygnacji, a przesuwany charakter zestawów szklanych umożliwia korzystanie z portfenetrów. Okalające budynek brise-soleil łamią agresywne światło i odpowiednio je modulują, tworząc sprzyjający klimat pracy biurowej.

Aleja Marszałka Ferdynanda Focha tworzy pierzeję krakowskich Błoń, ale na swym zachodnim krańcu nie jest ukończona pod względem urbanistycznym. Budynek ekspozycyjno-biurowy od Barycza i Saramowicza ma być jej kompozycyjnym dopełnieniem. Na swym wschodnim brzegu pierzeja ta posiada mocny akcent przestrzenny w postaci hotelu Cracovia. Projektowany gmach ma stanowić istotny punkt kompozycyjny na zachodnim końcu bulwaru, lecz jego waga ma wynikać z niezwykłości przestrzennej, a nie skali czy gabarytu.

Rafał Barycz, Paweł Saramowicz
Biuro Architektoniczne Barycz i Saramowicz
www.barycz-saramowicz.pl

PRZYPISY

- [1] Kozioł Andrzej, „Wielka Łąka. Historia krakowskich Błoń”, Wydawnictwo Jagiellonia, Kraków 2005, s. 6 i passim. Por.: Stachowski Antoni Henryk, „Encyklopedia Krakowa”, PWN, Warszawa–Kraków 2000.
- [2] Jędrzejewicz Wacław, „Kronika życia Józefa Piłsudskiego 1867–1935. Tom drugi 1921–1935”, Polska Fundacja Kulturalna, Londyn 1977, s. 460–461.
- [3] Ibidem.
- [4] Barucki Tadeusz, „Architektura Polski”, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 1985, s. 207.
- [5] Por.: Karpińska Marta, Leśniak-Rychlak Dorota, Wiśniewski Michał, „Witold Cęckiewicz”, Instytut Architektury, Kraków 2015, s. 44–53, 98–104.
- [6] Pampuch Marek, „Pany 1906–2006. Jubileusz 100-lecia KS Cracovia”, Wydawnictwo Klubu Sportowego Cracovia, Kraków 2006, str. 30–34 i passim.

ENGLISH ABSTRACT: THE SPIRIT BY BŁONIA. The authors delineate the history of Błonia in Cracow. Błonia is a green undeveloped meadow in the heart of the City. Its vastness and location make it a unique place in Europe. The authors present the outstanding example of spatial planning, which is the Avenue of Marechal Ferdinand Foch. This boulevard is the southside frontage of Błonia and includes the foremost architectural achievement. An exposition/office building designed by Biuro Architektoniczne Barycza i Saramowicza will be erected at a perfect location by Cracow Błonia and form the westernmost end of Marechal Foch Avenue in Cracow.

This unique edifice ought not to be construed as space and volume but as a form of coppice, grass and greenery. The crux of this architectural form of expression is brise-soleil, which has a form of tree branches, flowers and blades of grass. The spatial form of the building does not constitute a classical facade. Hence, the building, still at the design stage, is not interpreted as a volumetric construction. The idea behind its design is to hoist the vast sward of Błonia into the third dimension.

KEYWORDS: Modern Polish architecture, modern architecture in Cracow, history of Błonia in Cracow, innovative public utility buildings, mimetic architecture, brise-soleil

O AUTORACH:

Dr Rafał Barycz i dr Paweł Saramowicz są jednymi z najwybitniejszych polskich architektów. Wychowankowie grażkiej i weneckiej szkoły architektonicznej, w 1991 roku założyli w Krakowie Biuro Architektoniczne Barycz i Saramowicz. Są autorami kilkudziesięciu innowacyjnych budynków z segmentu architektury użyteczności publicznej, mieszkaniowej wielorodzinnej, willowej i rezydencjalnej, edukacji, sportu i rekreacji, przemysłu i handlu, jak również wnętrz. Zostali uhonorowani licznymi nagrodami architektonicznymi. Twórczości Barycza i Saramowicza poświęconych jest kilkadziesiąt publikacji w literaturze fachowej. W 2002 roku Barycz i Saramowicz byli współtwórcami Wydziału Architektury i Sztuk Pięknych Krakowskiej Akademii Andrzeja Frycza Modrzewskiego, gdzie prowadzą mistrzowską klasę projektową. Cenieni wychowawcy młodej architektury, są promotorami wielu prac dyplomowych. Rafał Barycz jest m.in. członkiem Miejskiej Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej Miasta Krakowa oraz Kapituły Konkursu dla Młodych Architektów miesięcznika „Builder”. Ogłosili w kraju i za granicą kilkadziesiąt publikacji poświęconych zagadnieniom nowoczesnego projektowania architektonicznego. [Red.]

